

SOM DIFERENTS ELS DE LLETRES?

Joan Botella, Dept. De Ciència Política, UAB

Des de finals del 2006 fins aquesta setmana he presidit el comitè del “**Campo no. 7**”, “*Ciencias Sociales, Políticas, del Comportamiento y de la Educación*”, dins la CNEAI. Això vol dir un segment ampli de les matèries que discutim aquí, però que deixa fora moltes coses: Dret, Economia i Humanitats són objecte d’avaluació per part d’altres comitès (tot i que, donat que els sol.licitants seleccionen lliurement per quin comitè volen ser avaluats, el camp 7 té també un cert paper de “grup mixt”, de refugi de fugitiu d’altres comitès).

El comitè no. 7 és el que registra una de les taxes d’èxit més baixes dins tot el mecanisme d’avaluació de la recerca; això m’ha impulsat en els últims anys a una certa tasca de difusió, informació i presentació entre col.lectius d’aquest sector per a difondre informació i sentir opinions. L’experiència m’ha mostrat l’existència de dificultats objectives, però també, i de manera molt rellevant, l’existència i la pervivència de mites i llegendes, expressius d’una certa concepció de la professió, de què és la investigació i del què s’espera de nosaltres.

Per això em sembla útil presentar primer unes pinzellades, molt breus, sobre la lògica de la investigació en els nostres àmbits, i després intentaré respondre a les preguntes formulades pels organitzadors. Insisteixo en la limitació de l’objecte de què m’ocupo: no inclou les disciplines econòmiques (que, majoritàriament, s’escapen en una direcció) ni el Dret ni les humanitats més tradicionals (que s’escapen en la direcció contrària).

1.- Quin és l’objectiu de la investigació? Per què investiguem?

No és per “expresar-nos nosaltres mateixos”; és per contribuir a resoldre problemes.

Ideal universalista: l’investigador ha de fer arribar els seus resultats a tota la comunitat científica que s’ocupa dels mateixos problemes. (És aquesta comunitat sempre mundial? Grau de mundialització és variable entre disciplines).

Per tant, la tria dels mitjans de difusió és clau: no hi ha ciència clandestina. No hi ha savis àgrafs.

No tot el que publiquem és investigació, encara que es derivi de la investigació que hem fet. No valen

- publicacions de difusió limitada
- publicacions de societats o entitats professionals
- publicacions vinculades a la institució on s’adscriu l’investigador
- publicacions d’administracions públiques
- publicacions sense examen crític dels originals

2.- És obligatori limitar-se a criteris formals sobre el mitjà de difusió per valorar una investigació?

Poden haver-hi criteris de contingut (i no només sobre el procés editorial de difusió). Segurament el grau de consens sobre quins són els requeriments mínims no és total; però probablement bastantes disciplines de les ciències socials estaran d'acord en fixar, com a requisits d'un treball bo, els següents:

- investigació aporta dades noves
- s'intenta fer una explicació del fenomen estudiat, no una mera descripció
- hi ha elements comparatius
- es contrasten els resultats amb coneixements i marcs teòrics preexistents.

Les publicacions "consagrades" utilitzen aquests criteris, i per això la inclusió en els repertoris és un requisit suficient; però hi ha publicacions no incloses en repertoris, no "indexades", que publiquen materials que compleixen aquests requisits. Per tant, al costat de l'avaluació vinculada al lloc de publicació, és necessària una avaluació per experts del camp, o propers al camp, que puguin examinar aquests aspectes.

3.- Els móns minoritaris.

Des de l'evangeli de Sant Mateu sabem que els forts tendeixen a ser-ho més, i que aquell que té poc li voldran prendre el poc que té. Les disciplines minoritàries, les metodologies no dominants o les llengües d'abast reduït tenen sovint la percepció que el món de l'avaluació els és enemic.

No és cert; però no n'hi ha prou amb dir-ho: cal prendre mesures positives en direcció a aquests col·lectius. A la vegada, ells també han de fer certes coses.

El món dominant, el món majoritari, ha de saber que no pot limitar-se a l'índex d'impacte de les revistes (ja que aquest índex afavoreix les comunitats més nombroses, que produeixen més publicacions, i per tant més citacions, i per tant més impacte); i que té l'obligació d'examinar els continguts precisos dels treballs d'investigació – vegeu el punt 2. Han de saber que hi ha gent que, per exemple, fa llibres; o que s'ocupen de realitats no universals; o que fan servir llengües minoritàries.

A la vegada, els móns minoritaris han de saber que si volen ser considerats en peu d'igualtat en l'àmbit de la recerca han de seguir-ne les regles. Per bones raons, opto per fer llibres, en català i sobre realitats locals. Tot això està molt bé (o al menys així ho crec, i ho seguiré fent); però haig de mantenir la tensió per assegurar la rellevància conceptual, per promoure el coneixement de la meva realitat en les xarxes internacionals que s'ocupen de fenòmens semblants, per fer possible que gent que no conec s'interessin pel que fem, etc. En altres paraules: tinc dues feines.

4.- El perill de la recerca aplicada.

Si en les ciències dures la pressió dels sectors industrials constitueix un risc per la recerca, en el nostre cas hi ha un equivalent: la recerca aplicada, generalment per encàrrec d'alguna administració pública. Qui té la responsabilitat de gestionar

problemes socials busca els experts en aquest àmbit per a obtenir-ne coneixements i guiatge. Res més normal i legítim.

Però això ens pot allunyar de l'ideal de la recerca universalista: predomini de la descripció, del localisme, de la publicació sense difusió, etc.

L'extensió de la pràctica de l'encàrrec, del conveni de recerca, etc., és una aportació important al finançament de la recerca (i dels investigadors que la fan); però cal saber inserir-ne els resultats en contribucions científicament rellevants, en publicacions que la difonguin adequadament. La transferència no és investigació. Una edició institucional no és mai una bona notícia.

5.- De manera més o menys directa, he donat al menys un principi de resposta a algunes de les preguntes que formulen els organitzadors. Algunes, però, requereixen **algun comentari addicional**.

a.- La qüestió dels llibres.

Assumim la realitat: nosaltres fem llibres, i en seguirem fent. Un llibre és molt costòs, en temps i en diners; el sistema no pot desconsiderar-los. Però han de ser llibres de recerca: un llibre de difusió, un manual, una reedició, una antologia, etc., no compleixen els requisits proposats a l'apartat 2.

Per tant, la valoració adequada de la recerca publicada en llibres requereix:

- un examen dels continguts de l'obra, realitzat per gent del camp, o propers al camp. (Siguem provocatius: per avaluar, cal llegir ...)
- una anàlisi de les pràctiques editorials: entre la conclusió del treball i l'edició del llibre, què ha passat?

Si es creu que un sistema basat exclusivament en la reputació, és a dir, en la valoració espontània dels experts, no és suficient, es podria pensar en un sistema d'acreditació voluntària, on les editorials que volguessin fessin valorar els seus procediments de selecció, revisió i correcció d'originals. Es podria fer constar el resultat d'aquesta avaluació.

b.- Avaluar, per a què?

L'avaluació de la recerca es produeix en el context d'una determinada actuació: petició de tram de recerca, sol.licitud d'acreditació, etc. Els criteris de valor han de ser idèntics. Però la quantitat de valor a acreditar no pot ser-ho- En algunes acreditacions per a contractació s'està demanant massa (i en algunes massa poc). La probabilitat de publicar en algunes publicacions de primera fila, per exemple, no és la mateixa en els diferents moments de la carrera professional. No és raonable demanar publicacions internacionals en alguns nivells, i és imperdonable no demanar-ne en d'altres.

El procés d'avaluació no es pot regular, però el nivell a assolir pels demandants sí es pot objectivar.

c.- La qüestió dels grups.

Al costat del famós problema dels llibres, aquesta pot esdevenir la qüestió més polèmica en els propers anys. L'investigador integrat en un grup fort i reconegut té la vida fàcil: està encarrilat, té direcció, hi haurà membres del grup en consells de redacció, etc. A la inversa, l'investigador independent, o que no està en l'òrbita d'un "gran nom", no té cap d'aquestes facilitats; tot li pot ser més difícil.

En les diferents etapes del procés d'investigació, hi ha fortes desigualtats entre els investigadors integrats en grups i els que treballen en contextos d'un cert aïllament. En els últims anys, el sistema ha posat molts esforços a ajudar a constituir i reforçar grups estables de recerca. Aquesta política té enormes virtuts, però no pot arribar a fer oblidar les seves potencials conseqüències adverses. Entre elles, la diferència entre una certa "industrialitat" i una aproximació més "artisanal".

És necessària la indústria, però són els artesans els que inventen coses: el sistema d'avaluació no pot oblidar aquesta distinció.

6.- A tall de conclusió.

No hi ha una conspiració contra nosaltres; tot això de l'avaluació no és una maniobra de l'imperialisme contra les ciències socials progressistes, ni existeix un projecte de bandejar el català com a llengua de recerca. Argumentar així només aconsegueix transmetre la imatge d'un intent de rebaixar el nivell d'exigència.

La introducció de la pràctica sistemàtica de l'avaluació de la recerca està modificant radicalment la pràctica de la investigació en els nostres àmbits. Això genera costos: canvia les tradicions; desvaloritza productes i línies clàssiques; planteja problemes en el terreny de la pràctica idiomàtica; beneficia fortament els angloamericans; etc. Però a la vegada ens ha de servir per repensar el nostre treball. En particular, per elaborar polítiques de publicació i de difusió conscients, a escala individual, de grup, de Departament o més amunt.

Assolir difusió, "impacte", publicar bé, no pot ser una finalitat *per se*. No és un tràmit a cobrir per a assolir no sé què. És al revés: la bona recerca troba el seu camí cap a les publicacions de qualitat. No serveix de res inventar índex o repertoris d'estar per casa: cal esforçar-se per jugar a Primera Divisió, per assolir els nivells més alts de difusió. No hi ha cap raó per sentir-se inferiors, externs o marginats.